

www.e-rara.ch

**Deliciae Florae Et Faunae Insubricae Seu Novae, Aut Minus Cognitae
Species Plantarum Et Animalium, Quas In Insubria Austriaca Tam
Spontaneas, Quam Exoticas Vidit**

Scopoli, Giovanni Antonio

Ticini, MDCCLXXXVI-MDCCLXXXVIII

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: NB 15 | F

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-56804>

Observationes botanicae.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

OBSERVATIONES BOTANICAE.

Ut Botanophylis nostris innotescant loca natalia plantarum, quae in montibus et alpibus Lario Lacui finitimis sponte nascuntur, en catalogum earum omnium, quas A. 1778. ibidem collegit, mihiq̃ue tunc ad S. Ioann. Bellagii degentem attulit Iosue SCANAGATTA.

I T E R I.

A S. Gregorio usque ad Garze.

In sylvis ad S. Gregorium. *Iasione montana*. *Viola bicolor*. *Fagus castanea*. *Campanula rotundifolia*. *Stachys* (recta), *foliis lanceolatis, villosis, dentatis; calycibus decemstriatis, aristatis, labio prope faucem rubro-punctato*.

Boresciae. *Cherophyllum* (hirsutum), cui involucrum primum monophyllum. Flores plerique steriles. Semina laevia, nitida, divaricatis stylis terminata. *Silene nutans*. *Erica* (*Tetralix*) *fol. denticulatis; floribus secundis bibracteatis*. *Tilia* (europaea). *Plantago subulata*. *Spiraea Ulmaria*. *Astrantia minor*

Bederiae in altioribus sylvis. *Parnassia palustris*. *Aëlea spicata*. *Orobis vernus*. *Phytheuma* (orbiculata), *fol. imis cordatis, superioribus lanceolatis, supremis linearibus sessilibus; capitulo rotundo terminali*. *Epilobium* (montanum) *fol. oblongis, subtus villosis, dentatis; petalis septemlineatis*. *Cherophyllum sylvestre*. *Trollius europaeus*.

Circa Righe. *Impatiens nolli tangere*. *Genista germanica*. *Convallaria bifolia*.

Ad Nessam. *Rumex scutatus*. *Ligusticum* (peloponesiacum), cui flores omnes fertiles, semina ovata, lucida. Huius folia comedunt vaccae, at umbellam non attingunt. *Crategus Aïra*. *Acer platanoides*.

In valle Colda. *Acrosticum septentrionale*. *Iuniperus com.* *Spartium scoparia*, in Insubria copiosum. *Anthericum* (ramosum), *corollis albis, patulis, germinibus stigmatibusque luteis*.

Ad Guagierinum. *Orchis* (maculata); *domuncula flaminum antice ferruginea, barbae segmenta aequalia, galeae petala expansa*. *Phytheuma spicata*. *Polipodium Lonchitis*. *Veronica officin.* *Iuncus Buffonius*.

In Monte Gascia. *Cucubulus italicus*. *Polygonum bistorta*. *Tussilago* (alpina) *foliis rotundato-reniformibus, crassis, subcrenatis, subtus villosulis*. Planta haec cum mea sylvestri nunc quoque confunditur, licet discrimina evidentissima dederim in *Flora Carniolica* II. 1056. 1057. *Tormentilla erecta*. *Tussilago alba*, de qua nondum persuasus sum esse speciem diversam a T. *Petasite hybrida*, et frigida, ut ibidem demonstravi.

In Monte Basuarino. *Alchemilla alpina*. *Astrantia minor*. *Gnaphalium dioicum*.

In Monte Foiada. *Veronica Chamaedriis*. *Chenopodium Henricus*. *Saxifraga cuneifolia*.

In Nardala. *Pinus Larix*. *Alchemilla* (pentaphylla) *foliis radicalibus quinis, subtus sericis; caulinis ternis, bracteatis*. *Sorbus aucuparia*. *Sibbaldia procumbens*. *Lichen islandicus*. *Aiuga alpina*.

Ad Scalottolam. *Achillea* (macrophylla) *caule tereti, glabro; foliis pinnatis, planis, lanceolatis, dentatis, subvillosis; calycibus ovatis; quorum squamae fusco margine cinctae, leniter-*

que

que villosae sunt. *Veronica* alpina, et fruticulosa, quam non bene Botanici confundunt cum saxatili. *Senecio* abrotanifolius, fol. radicalibus petiolo ad basim nudo; floribus radiantibus croceis circiter 8; seminibus oblongis, simplici densoque pappo coronatis. *Daphne* Cneorum, floribus odoratissimis.

Ad Pozzolo in valle magna. *Carlina* lanata. *Achillea* atrata. *Doronicum* Bellidastrium, verissimus *Aster*, semine oblongo et pappo simplici sessili coronato. *Aconitum* Napellus. *Soldanella* alpina, bracteolis binis sub calyce. *Anthericum* calyculatum, ad Scheuchzeriae genus referendum. V. Fl. Carniol. I. p. 263. *Pinguicula* vulgaris. *Gentiana* acaulis. *Geum* rivale. *Osmunda* Spicant. *Geum* reptans. *Achillea* Genipi, cuius iconem et descriptionem dedi.

In loco dicto S. Iori. *Aconitum* Napellus. *Lynis* alpina. *Anemone* narcisiflora. *Saxifraga* Cytledonis Var. *Pedicularis* comosa.

Ad Marmontanam. *Thesium* alpinum, etiam in montibus circa Bellagium. *Satyrium* hircinum. *Bartsia* alpina. *Arnica* Scorpioides, *Asteris* species.

In valle di Roggi. *Ranunculus* rutaceus. *Pedicularis* verticillata. *Aster* (alpinus) fol. radicalibus oblongis, integris, villosis; caule simplici; semistylis violaceo-rubris, disco luteo. *Saxifraga* aspera. *Veratrum* album.

Ad parvum lacum di Roggi dictum. *Eriophorum* vaginatum. *Iberis* nova, alibi in hoc opere describenda.

Ad Costesello. *Achillea* ligustica. *Imperatoria* Ostruthium. *Saxifraga* cuneifolia, et umbrosa. *Lycopodium* selagnoides. *Carduus* helenioides.

Ad Camed. *Bupleurum* petraeum. *Hieracium* aurantiacum. *Thlaspi* (saxatile) glaucum, fol. lanceolatis, petalis rubellis; Silicule Coculis monospermis, seminibus ovatis rufis. *Daphne* Cneorum.

Ad Gualde d' Avincino. *Carduus* eriophorus. *Cnicus* Erisithales. *Orobis* tuberosus; *Valeriana* tripteris, cuius surculi non floridi folia gerunt simplicia, cordata, dentata. *Pederota* Bonarota. *Linum* catharticum.

Ad Montem Avicinum. *Veronica* Teucrium. *Saxifraga* Geum. *Dentaria* heptaphylla. *Asperula* odorata, cui facultatem tineas avertendi tribuunt nonnulli.

I T E R H.

Quod ego suscepi eodem anno ad Montem Ionas, seu Generosum, quem iam pridem adierunt celebres Helvetiae Botanici Conradus GESNERUS, de la CHENAL, et alii.

Ab Argegno ad Castilionem. *Fumaria* sempervirens, cui ob fructum a caeteris *Polygalis* diversum, *Neckeriae* nomen imposui, quam postea celeberrimus NECKER *Fumariam* Neckeriam appellavit. *Melica* ciliata. *Carpesium* (cernuum) calycibus deflexis, foliosa comacinctis, facile adgnosendum. *Clematis* flammula. *Cynoglossum* officinale arillos quatuor monospermos evidentissimos, non vero totidem nuda semina proferens. *Sedum* verticillatum, in collibus quoque Briantheis passim obvium ad sepes viasque, rubris punctulis variegatum; pedunculis villosis; petalis angustis 5. 6.; staminibus 10-12.; germinibus 5-6., foliis quaternis, lanceolatis, obtusis, planis, deflexis. *Chaerophyllum* bulbosum. *Panicum* (hirtellum), de quo alio loco verba facturum sum. *Poterium*

sanguisorba. *Lonicera* Holosteum. *Chrysanthemum* corymbosum. *Rhamnus* catharticus. *Hesperis* turrita. *Bromus* noster giganteus. *Salvia* glutinosa. *Euphorbia* sylvatica.

Circa *Castiglione*. *Apargia* nostra hirta, pappo plumoso et thalamo villosa, a generibus *Leontodonis* et *Hieracii* omnino seiuncta. *Lichen* punctatus. *Lycopodium* helveticum, radicalis simplicibus; surculis repentibus, spicis terminalibus, tenuibus, longis, et squamulis duorum ordinum, quarum illae, quae ab axi spicae discedunt, fovent capsulam parvam, obtusam. *Bromus* pinnatus. *Aconitum* Napellus. *Plantago* subulata. *Crataegus* Aira. *Iuncus* pilosus.

Ad Alpem *Vecchio*. *Berberis* racemosa. *Hypnum* triquetrum. *Helleborus* viridis.

Ad *Bollam*. *Menyanthes* trifoliata. *Paris* quadrifolia. *Asperula* odorata. *Cerastium* aquaticum. *Laserpitium* trilobum, absque involucri primo; pinnis foliorum cordatis, trilobis, bilobis, et simplicibus, dentatis, planis, glabris; floribus luteolis, parvis; seminibus alatis, alio margine rubellis; stylis divergentibus. Hunc ipsum natalem locum notat Ill. HALLERUS *Helv.* 793. *Hypericum* montanum. *Tussilago* alpina.

In *Orimento*. *Gentiana* purpurea, in qua spatha corollae concolor calycis vices gerit. Corolla sexfida absque punctis et lineis, intus sordide flavescens. Folia 5-nervia. Caulis rubens. *Ligusticum* peloponesiacum. *Moerhingia* muscosa. *Cirsium* Erythrales. *Convallaria* verticillata. *Ranunculus* aconitifolius. *Daphne* Mezereon. *Asphodelus* albus.

In summo *Monte Generoso*. *Cineraria* alpina, seu *Othonna* integrifolia HILLII, quam recte Ill. HALLERUS inter Seneciones numeravit, in eodem loco repertum, ubi haec sola crescit. Folia huic semper integra, ac et flores quasi flammei, hinc planta a *Senecione* meo alpino diversa; alibi in eodem monte *Pimpinella* Saxifraga, floribus rubris. *Lathyrus* sylvestris. *Cerastium* alpinum. In descensu M. *Generosi*. *Carduus* glaucus.

Ad *Bregio*. *Acer* platanoides. *Seseli* montanum. *Dianthus* plumarius. *Polygonum* Bistorta. *Prenanthes* (purpurea) calycinis foliis maioribus 5, aliis 4-5. minoribus ad basim, semiflosculi 5. rubris; pappo sexili, simplici, denso. *Rosa* pendulina. *Lonicera* caerulea. *Uyularia* (amplexifolia); caule ramoso, tereti, basi rubro, hirta; pedunculis solitariis, rameis, inter auriculas foliorum prodeuntibus, dein retrorsum flexis; bacca trilocularis, ovata, rubra: loculis polyspermis; seminibus albis, teretiusculis, oblongis, obtusis. *Hippocrepis* comosa. *Achillea* magna. *Sonchus* alpinus. *Gentiana* asclepiadea. *Lonicera* alpigena.

In *Costa piana*. *Saxifraga* Cotyledon. *Asperula* Cinanchica. *Achillea* Clavenae. *Veronica* serpillifolia. *Hieracium* alpinum. *Satyrium* nigrum, spica odoratissima, parva, atro-rubente facile dignoscendum. *Bupleurum* petraeum. *Osmunda* Linaria. *Serratula* (alpina) fol. imis subcordatis, supremis lanceolatis sessilibus, omnibus subtus tomentosis; pedunculis 7-8., flosculis rubro-caeruleis; seminibus pappo sessili, denso, plumoso coronatis. *Gentiana* (utriculosa) calycibus pentapteris.

Ad *Tiralochio*. *Cytisus* supinus. *Laserpitium* Siler, ab hoc genere removendum. *Digitalis* grandiflora. *Aconitum* Anthora; fol. 5-lobis; lobo terminali trifido; segmentis bifidis. *Bromus* giganteus.

Ad saxum *Gardonae*. *Paeonia* officinalis.

In M. *Lanza Vallis Intelvicae*, et in M. *Boletto* frequens occurrit *Lichen* islandicus.

Ad collem *Laved*. *Cercis* Siliquastrum, et prope *Argenium*. *Tamarix* germanica.

Circa S. Ioann. Bellagii. *Sedum* album, dasyphyllum, verticillatum, et hallerianum 963. *Thalictrum* minus. *Salvia* glutinosa. *Andropogon* Gryllus, seu *Phenix* HALLERI. *Teucrium* Chamaedrys, et montanum. *Scheuchzeria* Pseudoasphodelus. *Colchicum* autumnale. *Bupthalmum* salicifolium. *Centaurea* montana. *Erigeron* acre. *Campanula* (linifolia), segmentis calycinis tenuibus, nullo dente ad basim auctis. *Selinum* Oreoselinum. *Globularia* nudicaulis et vulgaris. *Tamus* communis. *Epilobium* (palustre), foliis lanceolato-linearibus, alternis, subtus rugosulis, sessilibus; genitalibus declinatis. *Prenanthes* tenuifolia. *Biscutella* didyma. *Cardamine* impatiens. *Dianthus* Caryophyllus, *Cucubalus* Otites. *Lychnis* Armeria. *Bryum* rurale. *Andropogon* Ischemum. *Holcus* lanatus. *Festuca* ovina.

In Monte Garnasca prope Bellagium. *Gladiolus* communis. *Iuncus* buffonius. *Prunellae* Var. flore maiori. *Spiraea* Aruncus. *Poa* caerulea, seu *Sesleria* mea. *Avena* flavescens. *Byssus* aurea rupibus innascens. *Serapias* (latifolia), petalis ovatis, sature rubris, longe spicatis; germine papillis albis pubescente. *Impatiens* Balsamina. *Bupleurum* HALLERI 774. *Apargia* mea hirta. *Aster* hirtus, *Inulae* species LINN. *Carlina* acaulis.

I T E R III.

A Vico Varenæ ad Alpes.

Ad Magistrellum. *Melica* ciliata. *Cyclamen* europaeum. *Asplenium* Scolopendrum. *Teucrium* montanum etc.

Alle Prebenole. *Ruscus* aculeatus. *Globularia* cordifolia. *Euphorbia* cyparissias. *Vinca* minor. *Carduus* lanceolatus. *Iuniperus* com. *Filago* arvensis. *Iasminum* officinale.

Ad Costone. *Asclepias* Vincetoxicum. *Polygala* Chamaebuxus. *Cytisus* Laburnum. *Helleborus* niger. *Scabiosa* graminifolia. *Thesium* linophyllum. *Astragalus* monspeliacus. *Anthericum* Liliago. *Chlora* perfoliata, *Gentianae* species. *Biscutella* didyma. *Lilium* bulbiferum. *Cistus* Fumana. *Cucubalus* Otites. *Thymus* Serpillum, capitulis villosis. *Stachys* recta.

In valle Mezzana. *Melitis* Melissophyllum, aliaeque iam dictae.

Ad Zapellum, Costellam, Rixzi di Corvi, et Roslinam. *Prunella* foliis laciniatis. *Gentiana* Centaurium. *Astrantia* maior. *Asperula* cynanchica. *Prenanthes* chondrilloides. *Ponettilla* alba. *Serratula* tinctoria. *Erica* Scoparia. *Inula* squarrosa. *Serapias* angustifolia. All' Orlo di Coria, al Pozzetto, in valle Oltanella. *Ononis* Natrrix. *Actaea* spicata. *Rhamnus* Frangula. *Daphne* Mezeorum. *Senecio* nemorensis. *Hyoseris* foetida. *Laserpitium* trilobum. *Thalictrum* aquilegifolium. *Ophrys* bifolia. *Prenanthes* altissima. *Cytisus* hirsutus. *Pyrola* umbellata. *Scorzonera* humilis.

Ad Alpem dictam di Sotto. *Valeriana* tripteris et saxatilis. *Circea* alpina. *Cacalia* (alpina) foliis cordatis, longe petiolatis, dentatis, flosculis quadrifidis, tetrandis. *Alchemilla* vulg. *Campanula* hispida. *Lonicera* alpigena. *Saxifraga* cuneifolia. *Rhododendron* hirsutum. *Gnaphalium* dioicum. *Horminum* pyrenaicum LINNAEI, quod in anno Hist. natur. 2. p. 55. ad Melissae genus amandavi ob calycem bilabiatum $\frac{2}{2}$. Huic folia crassiuscula, glabra; caulis prope basim uno pari foliorum, hinc non vere nudus; semina rotunda. *Soldanella* alpina.

Ad

Ad Alpem di Sopra . *Chrysoplenium alternifolium* etc.
 Ad locum dictum la Forcella di Calivazzo . *Spartium radiatum* . *Carduus glaucus*, aliaeque iam dictae.
 In descensu Colminis . *Dryas octopetala* .
 Ad Alpem Esini . *Ligusticum pelopones* . *Mespilus Chamaemespilus*, et *Cotoneaster* .
 Alle Scalotte . *Cacalia alpina* . *Bupleurum petraeum* . *Orchis bifolia* . *Ranunculus Thora* .
 Ad Vecchium . *Cytisus Laburnum* . *Phyladelphus coronarius* inter saxa unico in loco . *Daphne Laureola* .
 Ad Farrettam . *Ilex Aquifolium* . *Salix caprea* . *Hedysarum* . *Onobrychis* . *Mercurialis perennis* .
Iris germanica . *Anthericum Liliago* . *Thymus Acinos* . *Astragalus glycyphyllos* . *Lotus Dorychnium* . *Cytisus nigricans* .
 Supra Varenam . *Lonicera nigra* . *Myrthus communis* . *Taxus baccata* . *Dictamnus albus* . *Craegus Aira* .

ITER IV.

Ab eodem Vico usque ad Alpes Mandelli.

Rariores duntaxat plantas in hoc itinere collectas enumerabo .

Laserpitium Siler, quod Incolae vocant Comino . *Amaranthus lividus*, oleraceo affinis . *Coniza squarrosa* humanae staturae . *Alla Piancedetta* . *Chlora perfoliata* corollis 8-9-fidis . *Coronilla Emerus* . *Cardamine parviflora* . *Hieracium porrifolium* . *Alla valle Vachera* , *Teucrium Scordium* . In pratis alle Pianche . *Valeriana dioica* . *Vicia Cracca* .
 A vico Varenae ad alpes Moncodinenses , indeque ad montem Legnone . *Bidens bipinnata* . *Biscutella apula* . *Clematis erecta* . *Euphorbia amygdaloides*, dulcis, helioscopia . *Geranium molle* . *Lychnis dioica*, noctu olens, interdum inodora . *Melissa Calamintha*, quae in hortum translata multum de suo odore deperdit . *Narcissus poeticus* . *Narcissus triandrus* . *Narcissus odoratus* . *Primula acaulis* . *Selinum palustre* . *Thalictrum rutaefolium* . *Campanula lilifolia* . *Saponaria ocymoides* . *Allium Molii* . *Mespilus germanica* . *Carpinus Ostrya* . *Cytisus Laburnum*, vulgo *Deghene*, incolis usitata ob lignum culinario foco aptissimum .
 In Roslinae filvis . *Euphrasia lutea* . *Geranium rotundifolium* . *Rhus Cotinus* . *Thalictrum minus* .
 Ad Panarum . *Gentiana acaulis*, *Pneumonanthe*, *Amarella* .
 In sylvestribus eiusdem vallis, quae separat Roslinam a Coria . *Centaurea montana* . *Carduus tuberosus*, habitu subincano . *Serapias rubra*; floribus magnis, rubris; labio acuto, lineis undulatis picto . *Serapias lingua* .
 Ad Coriam . *Carduus acanthoides* . *Lycoperdon Tuber* . *Hypnum rutabulum* . *Ophrys spiralis* .
 Ad Oetanellam . *Lyfimachia nemorum* . *Rosa pendulina* .
 In Calivazio . *Astragalus alpinus* . *Alyssum montanum* . *Cacalia alpina* . *Doronicum Pardelianches*, et plantagineum . *Plantago alpina* . *Senecio incanus* . *Thymus alpinus* .
 In Colmine di Moncodine . *Cynoglossum cheirifolium* . *Lepidium alpinum*, et petreum . *Osmunda Lunaria* . *Potentilla caulescens*, et subacaulis . *Spartium radiatum* . *Saxifraga cespitosa*, glabra; ramulis summis viscidis . *Saxifraga caesia*, bryoides, stellaris, umbrosa, aspera, autumnalis, aizoides, rotundifolia .

In

In apice eiusdem montis. *Axalea* procumbens. *Gentiana* nivalis. *Seseli* montanum. *Silene* saxifraga, et acaulis. *Lychnis* quadridentata.

Inferius in vallecule quadam. *Arnica* montana. *Fumaria* sempervirens. *Gentiana* lutea. *Primula* minima, involucri diphyllo, corolla lutea, intus hirsuta. *Aretia* Vitalina, floribus luteis, seminibus 5. HALL. *Rhodiola* rosea. *Salix* reticulata: *Silene* Vallefia, et muscipula. *Scorzonera* purpurea.

Inferius ad locum Prada dictum. *Bupleurum* petraeum. *Filago* Leontopodium. *Potentilla* opaca. *Sibbaldia* procumbens.

In alpe Esino. *Lycopodium* annotinum. *Rhododendron* Chamaecistus.

In Saretta valle d' Olivedo umbrosa valde. *Achillea* nana. *Cheiranthus* Erysimoides. *Ononis* natrix, et viscosa. *Polypodium* rhaeticum. *Sorbus* domestica.

In latere dextro eiusdem vallis versus Campallo. *Agrostemma* coronaria flore rubro, albo, et striato. *Althaea* hirsuta. *Arum* maculatum. *Epilobium* hirsutum. *Salix* pentandra.

In laevo latere eiusdem loci versus Bellanum. *Digitalis* lutea. *Lonicera* Periclymenum. *Melittis* Melissophyllum.

Supra Legnonem vel Linconem. *Hypericum* Androseum, et quadrangulare. *Inula* hirta L.

Ad locum dictum le Scalotte in vicina valle. *Allium* urfinum. *Aconitum* Lycoctonum. *Asperula* taurina. *Chaerophyllum* hirsutum. *Geranium* nodosum. *Hypericum* humifusum. *Lycopodium* complanatum. *Prenanthes* purpurea.

Apud Ecclesiam Portonii. *Anthericum* Liliastrum. *Helleborus* niger, et viridis. *Osmunda* spicant.

Circa vicum Taceno secus viam. *Nardus* stricta. *Tamarix* gallica. *Saxifraga* Geum.

In valle circa Premanam. *Allium* angulosum, et Victorialis. *Gratiola* officinalis.

Versus Mineras ferri. *Alchemilla* alpina. *Genista* germanica. *Globularia* cordifolia. *Hieracium* amplexicaule, sabaudum, et umbellatum. *Pimpinella* dioica, IACQUIN. Austr. T. 38. *Rosa* alpina. *Sempervivum* arachnoideum. *Viola* mirabilis IACQUINII, et hirta LINN.

Ad Lineonem. *Athamanta* cervaria. *Selinum* carvifolia. *Senecio* abrotanifol. In sylvis laricinis ibidem *Achillea* Clavenae, *Gentiana* purpurea. *Lonicera* caerulea. *Tormentilla* erecta, aliaeque plantae magis vulgares.

Ad Foentes. *Althaea* cannabina. *Cyperus* glomeratus. *Osmunda* regalis.

In itinere versus Varenam. *Arum* Dracunculus. *Iris* graminea. *Paeonia* officin. aliaeque.

Anno 1763. cl. Dom. VANDELLI in Universitate Coimbrensi nunc Hist. Natur. Professor Lario lacui finitimos montes, et Vallem Saffinam cum nonnullis sociis peragravit, in cuius itinere MS.^o icones occurrunt stirpium nonnullarum, quae pro novis habentur, nempe.

Tab. I. *Ranunculus* foliis spatulato-lanceolatis, caule repente.

Est RANUNC. reptans LINNAEI, iam dudum notus BURSERO, BUXBAUMIO, AMMANO, et HALLERO.

Tab. VI. *Saxifraga* foliis aggregatis, imbricatis, subulatis, laevibus; caule subnudo, multiflora.

Est SAXIFRAGA bryoides descripta a I. BAUHINO, Fab. COLUMNA, TOURNEFORTIO, SCHEUCHZERO, et HALLERO.

Tab. VII. *Saxifraga* foliis radicatis, aggregatis, lineari-oblongis, cartilagineo-ciliatis; caule folioso et ramoso.

Est SAXIFRAGAE Cotyledonis Varietas alia.

Tab. VIII. *Campanula* calycis sinubus reflexis, flore villosa, caule uniflora.

Est CAMPANULA Medium descripta a PLUKENETIO, SCHEUCHZERO, HALLERO, aliisque.

Tab. IX. *Leontodon* (*Taraxaconastrum*) foliis lirato-dentatis; caule nudo unifloro.

Est *DENS LEONIS* foliis angustis, laciniatis, glabris, SCHERARDI apud RAIUM, seu *LEONTODON danubiale* CL. IACQUINII, quod HALLERUS retulit ad genus *Picris*.

Tab. X. *Carduus altissimus*; foliis amplexicaulibus, pinnatifidis; pinnis lanceolatis, denticulis raris, spinosis; caule erecto ramoso.

Est *CARDUUS Erythraeus* CL. IACQUINII. *CNICUS* LINN. notus PLUKENETIO RAIIO, aliisque.

Tab. XI. *Saxifraga* foliis radicatis, aggregatis, ligulatis, ovato-acutis, cartilagineo-serratis, caule folioso, ramoso, paniculato.

Est alia *SAXIFRAGAE* *Cotyledonis* Varietas.

Tab. XII. *Gnaphalium minimum*, caule simplicissimo, folioso, capitulo terminali, aphylo, foliis circumdato.

Est *FILAGO* 149. HALLERI. *LEONTOPODIUM* parvum LOBELII, et *GNAPHALIUM alpinum incanum pumilum*, EOCCONII.

Tab. XIII. *Euphrasia* caule simplici, foliis sessilibus, cuneiformibus, 3-cuspidatis, aut 5-cuspidatis.

Est Varietas *EUPHRASIAE* officinalis.

Tab. XIV. *Aretia* scapis multifloris.

Est *ARETIA* alpina, floribus rubris.

Tab. XV. *Pedicularis* caule simplici; spica interrupta, pinnulis pinnatis, calycibus crenatis; corollis galea rostrato-aduncis.

Est *PEDICULARIS* rostratae Var. flore ochroleuco.

Tab. XVI. *Saxifraga*; foliis linearibus 3-fidis et 5-fidis, caule erecto, nudiusculo.

Est Var. *SAXIFRAGAE* *Cespitosae* LINN.

Tab. XVIII. *Leontodon* (*Taraxaconoides*) foliis oblongo-ovatis, petiolatis, obverse dentatis, glabris; calyce erecto.

Planta a SEQUIERIO descripta in *Supplem.* p. 266.

Tab. XIX. *Arenaria* foliis ovatis, obtusis, subsessilibus, oppositis; pedunculo laterali bifloro foliolis pedunculi oppositis, subulato-concavis.

Cum neque in descriptione, neque in icone indicatus sit numerus flaminum et stylorum, ita an planta haec ad *Arenariae* genus pertineat, an vero sit *Alfines* 877. HALLER. Var. pedunculis simplicibus et ramosis, statuere non licet.

Tab. XX. *Allium* caule planifolio, umbellifero; staminibus filiformibus, flore duplo longioribus; spatha cirrhosa.

Ex data descriptione agnosci non potest.

Tab. XXI. *Vaccinium* pedunculis solitariis, unifloris; foliis annuis, lanceolatis, integerrimis.

Est *VACCINIUM* uliginosum; seu *Vitis* idea II. CLUSII.

Tab. XXII. *Leontodon*, caule erecto: hispido, ramoso, punctis nigris undique notato; pedunculis unifloris; squamis calycinis exterioribus longioribus.

Ad *CREPIM* alpinam LINNAEI pertinere videtur.

OBSERVATIONES LITHOLOGICAE.

Montes plerique Lacui *Lario* finitimi, et *Generosus* ipse constant stratis, quorum suprema tenuiora sunt et quasi horizontalia, inferiora vero sensim crassiora, magisque inclinata. Graniticos montes hic nondum inveni, licet passim occurrant fragmenta granitica magnae quoque molis, composita ex Quarzo, Mica basaltina, et Spato scintillante albo, tetragona corpora utplurimum constituyente, quae saxa a nostris *Sarizzo* vocantur. Frequentissimi in montanis Insubriae lapides mica argentea referti, quam substantia basaltina saepius comitatur. Calx aëreata circa *Larium* non rara, eaque nunc rudis, nunc vero scintillans. Brecciae, seu saxa ex lapidibus conglutinis composita in Collibus Brianteis frequentissima, et integros montes ad fluvium *Addam* constituentia, quorum lapides maiores fere omnes rotundati sunt, eademque figura donati sunt omnes illi, qui in agris submontanis, atque in tota insubrica planitie ad magnam quoque profunditatem occurrunt. Quarzum lacteum in montibus, et ad littora Ticini minime rarum, cuius purior varietas ad vitra, et encausta paranda colligitur. In hoc Quarzo vidi vestigia impressa ab aliis lapidibus, quae eiusdem originem ex molli, sensimque indurata substantia clare demonstrant.

Saxa alia passim occurrunt diversimode colorata, micaceo-quarzosa, aut ex argilla martiali et arena coagmentata, quae aëri, pluviisque diu exposita colorem alium sensim induunt, et si fracta fuerint, apparent cortice fusco undique obducta. Fragmenta horum lapidum hinc convexa sunt, illinc vero concava, qua nota Silicem aemulantur.

Argilla rarior in montibus, uberrima in collibus ultrapadanis, oeconomicis duntaxat, non vero chemicis usibus apta. Ima loca montium non raro argillosa sunt, cui immixta fragmenta aliorum lapidum. Argillae huic subiacet Cos, saltem circa *Bellagium* ad Lacum *Larium*.

Montes calcarii, ac imprimis ille tractus, qui a *Varena* ad *Mandellum* usque decurrit, petrefactis abundat. Ammonites quoque pulcherrimi, magnaeque molis ibidem occurrunt, alibi describendi. Prope *Varenam* Montes calcarii insident marmori nigro crassiora strata efficienti, quod cum pulcherrimam polituram admittat, ita ad varia pro Ecclesiis et domiciliis ornamenta paranda adhibetur.

Calcarii nobilis, seu Marmoris varietates praecipuae circa *Larium* a me collectae, sunt.

1.) *MARMOR* bicolor; stratis undulatis alternis, albis, et fusco-rubris.

Ex valle *Sorolvo*.

2.) *MARMOR* bicolor fuscum, albido nebulosum.

Ex valle *Cortenova*.

3.) *MARMOR* bicolor albidum, zonis rubro-punctatis fasciatum.

Ex flumine *Vareno*, *Dervii*.

4.) *MARMOR* bicolor, fusco-virens; maculis pallide viridibus.

Ex valle *Efni*.

5.) *MARMOR* bicolor, cinereum; zonis transversis obscurioribus.

Inter vallem *Saffinam*, et vallem *Tellinam*.

6.) *MARMOR* bicolor, cinereum; maculis obscurioribus magnis.

Ex flumine *Efno*.

7.) *MARMOR tricolor*, album; venis et maculis fusco-rubris; areis nonnullis pallide rubris.

Ibidem.

8.) *MARMOR tricolor*, viride; maculis pallidioribus; venis albis.

Ibidem,

9.) *MARMOR quadricolor*, subcarneum; venis obscurioribus reticulatum; striis albis; maculis lividis.

Ex valle Saffina, alla Corte nuova.

10.) *MARMOR quadricolor*, albidum, maculatum: maculis rubris, cinereis, fuscis.

Ex valle Esini. Brecciae species.

Supra Menagio eruitur *GYP SUM rude*, scintillans. Lapis hic stratum efficit, cuius crassities centum et quinquaginta cubitorum, altitudo vero a superficie Lacus desumpta fere eadem est. Iacens et pendens huius Gypsi est Lapis calcarius rudis, cinereus. Idem stratum probabiliter sub Lario Lacu ad oppositos montes usque decurrit, cum idem lapis, etsi deterioris indolis, ad vicum Limonta reperiatur. Tota haec gypsea moles constat stratis diversimode flexis, eiusque suprema pars durior est et ocreaceo tincta colore, inferior vero alba et multo mollior apparet. Fissurae in hoc lapide frequentes occurrunt, in quibus nidulantur *CRYSTALLI gypseae, prismaticae, fissiles*, eaque Gypsi species, quae *Glacies Mariae* a Lithologis appellatur. Totus Ducatus Mediolanensis eo utitur gypso, cuius centenarius in loco natali sex solidis, vectura vero eiusdem Comum usque binis solidis solvi solet. Imperceptibile est unde in eo loco calce undique obducto advenerit acidum sulphuris, quod tantam molem Terrae calcariae in Gypsum mutaverit; non enim Pyrites, nec Vulcanorum vestigia in iis locis occurrunt.

STALACTITES solidus, rudis ad Flumen lacteum reperitur. Rivus hic singulis annis erumpit circa Idus Martias, et circa Idus Septembres denuo evanescit, et per hyemem totum in sua viscera frigore contractum cursum sistit, BOLDONI in Lario p. 28.

Minerae Ferri in Valle Saxina non infrequentes, unde Ferrum excoquitur, non exigua parte in scoriis adhuc relicta. In Valle Cavarnia eruta fuit Minera ferri alba, dein per aliquot annos derelicta. Ego A. 1774., ut amicorum votis satisfacerem, ad ea loca difficillimum iter suscepi, ut iudicaretur an Minera haec cum aliquo emolumento denuo erui possit. Rebus itaque omnibus rite perpensis consilium dedi, ut manus operi admoverentur, nec Mineram defuturam, dummodo excavatio debita methodo institueretur. Ita factum est, et ingens copia Minerae educta, ex qua bonum nunc quoque Ferrum excoquitur. Minera haec abundat Magnesio, unde fuscum ac nigricantem subinde induit colorem. Immixta tamen eidem passim est *Minera cupri flava*, quae ne noxiam Ferro fragilitatem conciliet, a Minera ferri separata colligitur, et conservatur.

Pyrites quoque circa Larium minime rarus, necnon *Minera Plumbi* ad S. Io. Besani, in valle Saxina, non procul a Lierna, aliisque in locis. Eadem argento dives facta, et circa Pontem della Tresa in vicinis montibus reperta, dein Mediolanum adlata impulit nonnullos, ut ex Fodinis Tyrolensibus homines advocarent, qui thesauros hosce eruerent. Cum vero per annum integrum promissa Galena non apparuerit, visitavi ego ea loca, et cum solam, eamque nullius frugis Mineram antimoniam inveniissem, ideo manus ab hoc opere meo consilio retractae sunt. Caeterum metallicis laboribus non fa-

vet Insubria ; desunt enim sylvae , et quae adsunt , non bene coluntur . Montium quoque structura divites venas non promittit , nec homines adsunt , qui eas colere norint . Solae sunt Minerac ferri , quae rite excoctae utilitatem aliquam essent allaturae . In Insubria ubique occurrunt montium ruinae , atque inundationum praeteritarum vestigia . Lapides nunc in terram resoluti , nunc aliis terris immixti , et ab aquarum impetu a montibus avulsi universam planitiem Mantuam usque constituunt , et eo maiores occurrunt , quo montibus sunt viciniore ; evidenti argumento , eos a montibus avulsos , ab aquis abreptos , detritos , rotundatosque fuisse .

FINIS

PARTIS PRIMAE.